

Strabon ve Tarsus'ta Tarih

Aysel TAŞ¹ & Alparslan KARA²

Özet

Strabon, Geographika'da Kilikya bölgesi ve özellikle Tarsus hakkında da ayrıntılı bilgi verir. Tarsus'la ilgili sanatsal, kültürel ve edebiyatını anlamamızı sağlayan bilgiler vermektedir. Tarsus, Mersin iline bağlı ve tarih kokan bir ilçedir. Gözlükkule, Şahmaran Hamamı ve Kleopatra Kapısı ilçenin başlıca tarihi eserleridir. Tarsus Çayı üzerinde 3 ve 5 metrelik yüksekliklerden dökülen Tarsus Şelalesi Romalılar zamanından bu yana güzelliğini korumakta olup şelalenin bulunduğu alan o dönemlerde nekropol (mezarlık) olarak kullanılırdı. Şelale dışında Roma Hamamı, Justinianus Köprüsü, Bilali Habeşi Mescidi Eshabı Kehf Mağarası, Eski Cami, St.Paulus Kilisesi, Eski Hamam, Kırk Kaşık Çarşısı, Kleopatra Kapısı, Kubat Paşa Medresesi, Makamı Şerif Camii, Daniyal Peygamber Kabri, Mehmet Felah Türbesi, Ortodoks Rum Kilisesi, Roma Yolu, Saat Kulesi, St. Paulus Kuyusu ve Ulu Camii gibi yapıtlar ile birlikte Şahmeran Söylencesi de dillerden dile aktarılmaktadır. Çalışmanın amacı Strabon'un anlattıkları ile Tarsus'un tarih yolculuğunu tamamlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarsus, Mersin, Tarih, Strabon, Tarihi mekanlar

Strabo and History in Tarsus

Abstract

Strabon also gives detailed information about the Cilicia region and especially Tarsus in his Geographica. He provides information that helps us understand the artistic, cultural and literary aspects of Tarsus. Tarsus is a district of Mersin province that smells of history. Gözlükkule, Şahmaran Bath and Cleopatra's Gate are the main historical structures of the district. Tarsus Waterfall, which falls from heights of 3 and 5 meters over the Tarsus Stream, has preserved its beauty since the time of the Romans and the area where the waterfall is located was used as a necropolis (cemetery) during those times. In addition to the waterfall, there are Roman Bath, Justinianus Bridge, Bilali Habeşi Masjid Eshabı Kehf Cave, Old Mosque, St. Paulus Church, Old Bath, Kırk Kaşık Bazaar, Cleopatra's Gate, Kubat Pasha Madrasah, Makamı Şerif Mosque, Daniyal Prophet's Tomb, Mehmet Felah Tomb, Orthodox Greek Church, Roman Road, Clock Tower, St. Along with structures such as Paulus Well and Ulu Mosque, the Legend of Shahmaran is also passed down from mouth to mouth. The aim of the study is to complete the historical journey of Tarsus with Strabon's narratives.

Key Words: Tarsus, Mersin, History, Strabon, Historical places

¹ Öğretmen, Şanlıurfa İl Millî Eğitim Müdürlüğü, ayselsivri3334@gmail.com, ORCID: 0009-0003-9835-9424

² Öğretmen, İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü, beatss4444@gmail.com, ORCID: 0009-0003-6924-1216

Giriş

Tarsus; Mersin ilimize bağlı ve Mersin'in en büyük ilçesidir. Kuzeydoğu'da Çamlıyayla, batı tarafında Mersin il merkezi ve güneyinde Akdeniz bulunmaktadır. Zaman zaman 3000 metreye uzanan Toros Dağları alçalarak Akdeniz'de rakım 0 olmaktadır. Akdeniz iklimi etkisinde olan Tarsus'ta yazlar sıcak ve kurak geçerken kış mevsimi yağışlı ve ılımandır. Doğal olarak yükseklik arttıkça da bu artışa bağlı olarak iklim de sert bir hal alır. Akdeniz çalı türü denilen maki ve yüksek kesimlerde göknar, sedir, karaçam, meşe ve ardıç ağaçlarının oluşturduğu ormanlar yoğun görülür. Endüstri ekonomisi gelişmiş, tarım ve hayvancılık yapılan Tarsus'ta buğday, nohut arpa, mercimek, yerfıstığı, pamuk, susam, limon, soya, üzüm ve portakal yetiştirilen tarım ürünleridir. Küçükbaş hayvancılık yaygındır. Üretilen tarım ürünlerinden dolayı dokuma, yağ ve çırçır fabrikalarının sayısı fazladır. Başlıca yer altı kaynağı linyittir (Erinç & Bener, 1961, s.133-136). İlçede kurulmuş olan Okaliptüs Araştırma Müdürlüğü çevredeki bataklıkların kurutulup geniş, büyük ve sayıca fazla okaliptüs ormanlarının oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca Akdeniz'e olan kıyısından dolayı kıyı turizmi de gelişmiştir. Tarsus, bağlı olduğu Mersin'e 25 kilometre, komşu il olan Adana'ya da 45 kilometre uzaklıkta olup Adana-Mersin karayolu üzerindedir. Gözlükkule, Kleopatra Kapısı ve Şahmeran Hamamı başlıca tarihsel eserlerdir (Pişmanlık & Köroğlu,2012, s.21).

Kuramsal Çerçeve

Tarsus, Nuh Peygamber torunu olan Tarasis tarafından kurulmuş olup ismi Grekçe'de Tarsos ve Latince'de Tarsus olarak kullanılmıştır (Paşa, 1886, s.4). Şehir Hitit tabletlerinde Tarşa, Asur eserlerinde Tarzi, Grek yazıtlarında Tarz, Tharsis, Tarsi, Tarsos, Osmanlı ve Arap kaynaklarında Tersîs ve Tarsûs şeklinde kaydedilmiştir. Eski Yunanca'da "ayak tabanı" manasında olup Tarhon veya Baal Tarz isimli ilâhların da bu addan esinlendiği yönünde efsaneler vardır (Jones 1917, s.98). Tarsus hakkında eskiye dayalı en önemli bilgileri Strabon (Strabo)'dan almaktayız. Strabon'un coğrafyası, daha fazladır coğrafyadan. Hıristiyanlık döneminin ilk başlangıcında yani milattaki eski çağ dünyasından bilgileri barındıran, yerleşik dünyanın muhtelif ülkeleriyle ilgili bilgileri içeren bir kitaptır. Ansiklopedi olan *Coğrafya* (Geographika) kitabı coğrafyanın felsefesi olduğu görüşündedir (Jones 1917, s.97). Strabon M.Ö. 64 yılında Amasya'da doğmuştur. Yunanlı coğrafyacı, tarihçi, filozof ve varlıklı bir aile çocuğu olup çok iyi eğitim görmüş, yazdığı anılarında Sardunya'dan Karadeniz'e, Etiyopya sınırlarına kadar dolaştığını kendisi anlatır. Hayatının büyük bölümünü Roma'da sürdürmesine rağmen gezilerinde yalnızca coğrafya ile değil felsefi ve tarihi konularda da çalışmalarda bulunmuştur. Strabon'un yaşadığı o yıllarda yaşanan göçler, bu göçler sırasında hangi milletin nereden nereye göç ettiği ile ilgili çalışmaları önem kazanmış, kaleme aldığı *Historika Hypomnemata* (Tarihi Hatıralar) isimli 43 ciltten oluşan ve Polbios tarihinin devamı niteliğinde olan bir eser oluşturmuştur. Eser, Kartaca'nın (M.Ö. 146) yıkılışından başlayarak Sezar'ın ölümüne ve Aktium Savaşı'nı kapsayan dönemi içermektedir. Ancak sadece eserin 19 parçası günümüze ulaşabilmiştir (Öz, 1998, s.89-91). Strabon'un *Geographika* (Coğrafya) ya da *Geographumena* ismi ile anılan eserinin büyük bir bölümü bugünlere dek gelmiştir. Bu eser coğrafyadan ziyade tarihi bir özellik taşır. İmparatorlukların, kavimlerin, milletlerin ve insanların yaşanan dünyayla ilişkilerini anlatır. Bu sebeple Batlamyus'un yazmış olduğu *Geographike Apegesis* isimli eserinden daha üstündür (Zoroğlu, 1995, s.23). Yazılan döneme kadar yazılmış olan eserlere bakıldığında Geographika, Anadolu ile ilgili olarak yazılmış en kapsamlı rehber niteliğindeki kitaptır. Adnan PEKMAN tarafından eserin bugünün Türkçesi ile yayımlanmış olan Antik Anadolu Coğrafyası isimli bölümü ülkemizin tarihi coğrafyası ile ilgili olup eserin 12., 13. ve 14. ciltlerinde ülkemizden söz edilmektedir. Strabon'un eseri basit bir coğrafya eseri olarak görülmemelidir. Antik dönem ansiklopedisi ve coğrafyanın felsefesi özelliğine sahiptir. Strabon, gezdiği ve seyahat etmiş olduğu yerleri, kendine has bir şekilde tanımlamakta ve hatta göndermelerle anlatmaktadır. Bu anlatımlar bazen geçmiş göz önüne alarak tarihi bir doku şeklinde sunmaktadır. Eserde tarihi olaylar kadar o döneme ait mizahi unsurlar da içermektedir.

Strabon, 17 ciltlik kitabının XII., XIII. ve XIV. bölümlerinde Anadolu'yu anlatırken Kilikya ve Tarsus hakkında; özellikle Tarsus ile ilgili sanatsal, kültürel, edebi ve düşüncel yapıyı

öğrenmemizi sağlayan bilgileri bizlere aktarır (Strabon, 2018; Çev: Pekman A.). Bu çalışma ile Strabon'un yazdıkları ve Tarsus hakkında diğer yazılanlar bir arada toplanarak Tarsus'umuzun güzelliklerinin bir daha hatırlanması ve canlandırılması amaçlanmaktadır.

Strabon Kilikya bölgesinin baş şehrinin Tarsus olduğunu ve Tarsus'un stratejik bir konumda olduğunu belirtir. Tarsus, Batı ve Doğu arasında bir köprüdür ve ticaret yolları (özellikle zeytinyağı ve tahıl) burada kesişir (Pekman, 2018, s.260). Strabon'un Tarsus için ayrıntılı bilgiler verebilmesi, O'nun analitik yaklaşımına dayanır. Dönemin ticaret, entellektüelite ve stratejik bir merkez olduğundan dolayı hem detaylı kaynaklardan hem de doğrudan gözlem yaparak Tarsus'u derin bir şekilde incelemiştir. Bu da Strabon'un coğrafyasının bütüncül bir yapıya sahip olduğunun göstergesidir. Bu şekilde sadece şehri değil o dönem Akdeniz Dünyasını da anlamamız açısından önemli bir eserdir (Pekman, 2018, s.260). Mitolojide Antik Çağ Döneminde Tarsus Çayı'na Cyndos adı verilmiştir. Cyndos mitolojide nehir tanrısının adıdır. Anne tarafı Iapetos'un torunudur. Cyndos, Parthenios isminde bir oğula sahiptir. Cyndos Irmağı'nın döküldüğü yerde bir şehir kurup, şehre Parthenia demiştir. İşte bu şehir günümüzdeki Tarsus'tur. Mitolojide kanatlı at olarak bilinen Pegasus veya Bellerofontes, Kilikya'da yolunu şaşırarak Tarsus'ta sakatlandığından dolayı şehre Tarsos yani ayak tabanı adı verilir. Başka bir mite göre şehrin kurucusu Kilikya tanrısı Sandon'la bir tutulan Herakles'tir. MÖ 4. Yüzyıldaki Tarsus sikkelerinde Herakles'in resimleri bulunmaktadır (Erhat, 1972, s.67-69). Bir efsanede de kentin kurucusu Perseus olarak anılır ki Perseus mitolojik bir kahramandır ve Hititler zamanında Andrasos olarak anılan bir yerleşkenin yerinde Tarsus'ün kurmuştur ve tarımın merkezi özelliği bulunmaktadır (Erhat, 1972, s.71). Strabon, Cyndos'un Gymnazyum'un yakınından geçtiğini ve ilk önce Regma adı verilen göle döküldüğünü ve burasının da Tarsus limanı olduğunu belirtir. Burada gemi tezgâhları ve ticarethanelerin bulunduğunu da yazar. Günümüzde hala liman etrafında, limanla Tarsus arasında bu alanda yerleşimler olduğunu ispat edebilecek belirtiler vardır. Cyndos'tan Tarsus'a dek gemilerin gelebildiği, çoğu yazarlar tarafından belirtilmektedir (Pekman, 2018, s.261).

Romalı ünlü hatip Cicero'nun MÖ 51-50 yıllarında Tarsus Valisi olduğunu, MÖ 48 yılında Caesar'ın Tarsus'a gelerek halkın yoksulluğuna ve sefilliğine son verecek şekilde yönetimde düzenlemelerinin bulunduğunu belirtir Strabon. Halk Caesar'ın bu iyiliğine karşılık Tarsus'a Juliopolis adını vererek imparatoru onurlandırmıştır (Öz, 1998, s.108).

Stoacı felsefe ve Mithraizm Tarsus'ta içi içe geçmiştir. Çünkü o dönemlerde Tarsus, kültürlerin üst üste yaşandığı, düşünce, sanat, mimari ve kültür alanlarında geniş yelpazeye sahip bir üniversitesi olan kenttir. Tarsus, daha ziyade İmparator Augustus zamanında devletin bilinen tarihindeki birbirini izleyen prensiplere sahip şekilde üniversite tarafından yönetilmesine emsaldir. Yönetim açısından eşsiz, benzersiz bir örnektir ve bu yönden dönemin popüler bilim insanları için bir ilgi odağı olmuştur (Duru, 2011, s.141).

Aziz Pavlus ve Kuyusu

Hristiyanlık tarihinin önemli şahsiyetlerinden biri şüphesiz Aziz Pavlus'tur. Tarsus'taki yaşamı, öğretilerini ve Hristiyanlığı yayma çalışmalarını etkilemiştir. İsa Mesih'in seçkin havarisine dönüşümü önemli ve Hristiyan tarihinde belgelenmiştir. Aziz Pavlus'un Tarsus ile olan bağlantısından dolayı yaptığı misyonerlik gezileri, Hristiyanlığın Roma İmparatorluğunda yayılmasına katkı sağlamıştır (Aydın, 2013, s.211). Pavlus gibi havarilerin yaydığı Hz. İsa'nın öğretileri Tarsus'ta da pek çok kişinin etkilenmesine ve dindar Hristiyan nüfusunun artmasına sebep olmuştur. Genellikle gizli ve sürekli tehdit alarak buluşmalarını sürdüren ilk Hristiyanlar, Tarsus'ta önemli dini değişimin öncüleri olmuşlardır (Aydın, 2013, s.212).

Pavlus, MS. Üçüncü yılda Tarsus'ta doğmuştur. İlköğrenimini Tarsus'ta tamamladıktan sonra yükseköğrenimi için Kudüs'e gitmiştir. Tarsus'ta Aziz Pavlus'un evinin olduğu bölümde bulunduğunu belirttikleri antik yapı, yüzyıllardır ibadethane yeri ile Hristiyanlığın sembolü olmuştur. Ev olarak kullanıldığı bilinen yapının ortasında kendi ismine has St. Pavlus Kuyusu bulunur ve halk bu suyun şifalı olduğu inancına sahiptir. Hatta bazı Hristiyanlar, hac görevi için Kudüs'e giderken önce Tarsus'a, St. Pavlus kuyusundan kutsal suyu içerler. St. Pavlus Kuyusu, Hristiyanlarca önemli ziyaret yerlerinden birisidir. Günümüzde müzeye dönüştürülen kilisede,

Bizans mimarisi ve sonraları gördüğü tamiratlarla ait ögeler görülmektedir. Aziz Pavlus ile Tarsus'ta yaşayan ilk Hristiyanların kullandığı bir kilise var ki kilise yalnızca bir mimari harika değil öte yandan Hristiyanlığın ilk dönemini yaşamak isteyen insanlar için bir manevi sığınaktır. (Sayar, 2009). Antik manastırdan kalma çıkarılan eserler, ilk Hristiyanların kullandıkları yer altı mezarlar ile arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan eserler de mevcuttur. Erken Hristiyanlık dönemini anlamak için benzersiz bir yol çizerek o dönemin mimarisine, uygulamalarına ve sanata ışık tutmaktadır. Tarsus, Bizans döneminde de Hristiyan bir şehir olarak önemini korumaktadır. Yine o dönemlerde Hristiyanlığın ve sanatın gelişmesine tanık olunur. Tarsuslu ilahiyatçıların büyük bir bölümü ve bilim adamları o dönemde Hristiyanlık uygulamalarının zengin dokusunu işlediler. Şehrin kiliseleri ile dini kurumları, Hristiyanlık tarihinde silinmez ama görünmez izler bırakıp öğrenme ile beraber manevi gelişim yapıları haline gelmişlerdir (Aydın, 2013, s.214-218). Çarşı başındaki St. Pavlus Kilisesinin 1102 yılında yapıldığı söylenmektedir ve Roma sitilinde olduğu gibi yüksek ve kalın duvarlı, içi geniş olup dış bölüme bakan tarafı dar, kalın sütunları ve derin pencereleri ile dikkat çekmektedir. Kilise, 1415'de Ramazanoğlu Ahmet Bey tarafından onarılarak camiye çevrilmiştir (Poş, 2005, s.56). Aziz Pavlus Kilisesi mevcut yapı, kubbesi olmayan bir bazilika ve çok sonraları Ortodoks Rum - Arap Cemaati tarafından 1862 yılında restore edildi. *Rum Kırımı ile Mübadele Sorunundan* ötürü kilisenin cemaati nerede ise yok olmuştur. Ziyaretçi sayısı azalmıştır. Vatikan tarafından kilisede 1992-1993 yıllarında Aziz Pavlus Sempozyumu ile Aziz Pavlus Ayini düzenlenmiştir. Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilmiş olan kilise, hac yeridir. Toplam binanın alanı 460 m² olup yapı malzemesi genelde kesme taş olup boyutları 19.30 m × 17.50 m dir. Aziz Pavlus Kilisesi ile Aziz Pavlus Kuyusu, 25 Şubat 2010 tarihinde Dünya Mirası Listesine aday olarak sunulmuştur (Aydın, 2013, s.216-220).

İslamiyet'in gelmesi ve özellikle Osmanlı Devleti ile Tarsus'un dini dokusunda önemli değişiklikler olup Hristiyanlık ve İslamiyet bir arada yaşadı. Hristiyanlar yeni uygulamalarda inançlarını uygulamaya devam kararı aldılar. Bu dönem Tarsus mimarisini, sanatını ve teolojik yapısını etkilemiştir. Böylece dini alışverişin damgası bu dönemde vurulmuştur (Aydın, 2013, s.216-220).

Roma Hamamı (Altından Geçme, Kemer Altı)

Roma dönemi anıtsal antik yapının kalıntıları şeklinde göze çarpar, Tuğladan yapılmış olan Roma Hamamı büyük bir hacme sahip olması sebebiyle on dokuzuncu yüzyılda konutların arasında kalmıştır. Mahallelerden diğer mahallelere ulaşmayı sağlamak için açılan geçitlerden dolayı halk bugün bu geçitlere "Kemer Altı" veya "Altından Geçme" demektedir. Eski çağlarda da çarşı merkezinde kalan yapı değişik amaçlara hizmet etmiştir. Bundan dolayı Tarsus'ta en fazla tahrip edilmiş yapılardandır. Duvarları üç metre kadar kalın olup yüksekliği ise dokuz metredir. Duvarların birleştiği kuzey-batı bölümü üzerinde kubbeli bir eyvan bulunmaktadır. Moloz taşların kullanıldığı yapıda roma beton tekniği kullanılmıştır. Ayrıca son dönemde yapılan kazı çalışmalarında eyvanın ortasında bir havuz, havuzun altında ise ısıtma sistemine rastlanmıştır. (Ünal & Girginer, S.,2007, s.12).

Justinianus Köprüsü (Baç Köprüsü)

Berdan yani Tarsus Çayı, Eski Çağlarda Cydnos adı ile anılırdı. 142 km. uzunluğunda olup kaynağı kuzeyde bulunan Bolkar Dağlarındadır. Abbasiler, Suriye'de bulunan El Baradan Suyuna benzerliğinden dolayı Tarsus Çayı için "soğuk su" anlamındaki "Berdan" adını vermişlerdir. Berdan, iki koldan gelen suların Tarsus'a yakın şelalede birleşmesiyle ovaya iner, kentin doğu yakasında bir hilal çizerek Akdeniz'e ulaşır. Prokopius 'a göre Justinianus zamanında, Berdan Çayı, Toroslardaki karların erimesiyle su baskınları meydana getirmiştir. Tarsus'ta zararları çok büyük olmuş, köprüler yıkılmış, şehirde yaşayanlardan çok fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Bu sebeple Justinianus, Tarsus'u yeni bir sel felaketinden kurtarma amacıyla çayın yatağını değiştirmiş ve çayı şehrin dışından geçirmiştir. Tarsus Çayı yatağının değişmesinden önce Tarsus Şelalesinin olduğu yerde Romalıların mezar odaları ve kaya mezarları bulunmakta idi. Çayın yatağının değiştirilmesi ve çayın yeni güzergâhının oluşmasından sonra mezarlar su altında kalarak şimdiki

Tarsus Şelalesini oluşturmuştur. Şelale, kentin 3 km kadar kuzeyinde olup 3 ile 5 m yüksekliğe sahip eski nekropoldir (Prokopius, 2011, Çev: Duru, s.145).

Strabon Coğrafyasında şunları söyler: *Ankhiale'den sonra Rhegma'ya yakın olan Cydnos'un döküldüğü yere gelinir. Burası içinde eski silah depoları bulunan göl şeklinde bir yerdir ve bunun içine kaynakları Tarsos'un yukarısındaki Tauros'ta bulunan, Tarsos'un ortasından akan Cydnos nehri dökülür. Göl aynı zamanda Tarsos'un donanma üssüdür. Tarsos'a gelince O, bir ovada uzanır. İo'yu araştırmak üzere Triptolemos'la birlikte dolaşan Argoslular tarafından kurulmuştur. Kent, Cydnos tarafından ortadan ikiye bölünmüştür. Tarsos Nehri gençler gimnazyumunu yalayarak akar, hem de soğuktur. Bu nedenle eğer sularına girilirse damar şişmesinden, sinirlerinin gerilmesinden sıkıntı çeken insanlara ve davarlara yararlıdır.*" Strabon devam edip Tarsus Çayının Gözlüküle'yi dolaşıp önce Rhegma adı verilen göle döküldüğünü ve bu gölün de denizle bağlantısının olduğunu, ayrıca buranın Tarsus'un bir limanı olduğunu söyler. Hatta Texier, Strabon'un söylediklerini doğrularak gölün kenarında bulunan küçük Regma kentinin Tarsus'a çok yakın olduğunu ve burada rıhtım, ticari depolar, kıyı tesisler ile gemilerin yapıldığı tezgâhlar olduğunu yazar. Regma Gölüne akan Tarsus Çayı ile Regma Gölü aynı zamanda Piri Reis'in çizdiği haritada da gösterilmektedir. Piri Reis zamanında gemiler denizden Regma Gölüne ve Tarsus Çayına da ulaşabilmekteydi. Hatta Cleopatra M.Ö. 41 yılında görkemli bir kayıkla Regma gölünü geçerek Tarsus Çayında yelken açıp Marcus Antonius ile alay etmiştir (Ünal & Girginer, 2007, s.14-15).

Justinianus Köprüsü aynı zamanda Baç Köprüsü ismi ile anılır. Doğu yönünden şehre girişte yayaların ve taşıtların üzerinden geçtiği bu eski köprü, o dönemlerde şehrin işlek yerinde olduğundan dolayı şehre giren ve şehirden çıkan tüm mallardan "baç" adı verilen bir vergi alındığından ötürü Beylikler Döneminde bu köprü Baç Köprüsü adını almıştır. Tarsus, Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girdiğinde vergi kaldırılmıştır (Ünal & Girginer, 2007, s.15).

Bilal-i Habeşi Makamı ve Mescidi

Bilal-i Habeşi Makamı ve Mescidi, Tarsus Ulu Camii'nin güney ve batı tarafındadır. Peygamber Hz. Muhammed'in her daim yanında olup müezzinlik görevini yapan Bilal-i Habeşi, Hz. Ömer döneminde fethedilen yerlere yaptığı ziyareti sırasında Tarsus'a da gelmiştir. Şu anki mescidi ve makamı olan yerde ezan okuyarak namaz kıldırıldığından dolayı yedinci yüzyılda makam inşa edilmiştir. Ayrıca on altıncı yüzyılda mescid ve kuyu inşa edilmiştir. Kara planlı olan mescid büyük bir kubbe ile örülmüştür. Üç bölümlü ve üç kubbeli olan son cemaat bölümü mevcuttur. İçerisinde Bilal-i Habeşi'nin makam bölümü mevcut olup mescidin yanında kuyunun inşası da sağlanmıştır. Osmanlı belgelerinde ayrıca 1519 yılında makam adına bir vakıf kurulduğu da anlaşılmaktadır. Mescid ve makam 2013'de restore edilmiştir (Cangül, 2021, s.91).

Eshabı Kehf (Yedi Uyurlar) Mağarası

Müslümanlar ve Hristiyanlar için kutsal bir mekân olan Eshab-ı Kehf ilçenin 12 kilometre kuzeyinde bulunan bir mağaradır. Kehf kelime olarak Arapçada mağara anlamındadır. Dört köşe şeklinde kayadan oyulan mağaraya yaklaşık 15-20 basamak ile girilir. Mağaranın üst bölümünde 1873 'te Sultan Abdülaziz'in yaptırdığı camii ve ardından camiye eklenen üç şerefeli minare bulunmaktadır. Eshabı Kehf olarak adlandırılan, kutsal olarak bilinen kişiler, Hristiyanlarca yedi, Müslümanlarca sekiz evliyadır. Yelmiha, Mislina, Mekselina, Mernuş, Debernus, Sazenuş ve Kefeştetayuş adında yedi genç ile Kıtımir isimli köpeklerine ait farklı söylenceler bulunmaktadır (Ener, 1986, s.88). Versiyonlar farklı ve küçük değişiklikler olsa da anlatımları ortaktır. St. Pavlus'un Hristiyanlığı yaydığı dönemlerden uzun bir vakit sonra, Takyanus olarak Arap kaynaklarında adı geçen Roma imparatoru (Diocletianus) Tarsus'a gelerek çok tanrılı o dönemdeki tek tanrıya inanan bu yedi genci huzuruna çağırılmış, onlardan Roma dinine bağlılıklarını söylemelerini, aksi halde gençleri öldürteceğini haykırmıştır. Tek tanrı inancından vazgeçmeyen gençler, imparatorun düşünceleri için kendilerine vermiş olduğu birkaç günlük süre içerisinde ilçenin yakınlarındaki bir mağaraya giderek orada olağanüstü şekilde 300 yıl sürecek bir uykuya dalmışlar. Gençlerden Yelmiha ilk uyanan olmuş ve yiyecek bir şeyler almak için şehre inmiş, alış veriş için uzattığı paranın eski olması ve anlattıklarının mantığa uymadığı anlaşılınca Yelmiha ile mağaraya giderler. Ama mağarada o anda yedi kuşun tünediği ve başka bir

şeyin olmadığını görürler. Bu nedenden ötürü mağaraya Yedi Uyurlar Mağarası da denmektedir (Şenesen, 2004, s.63).

Kur'an-ı Kerim'de Kehf Suresinin 25. ayetinde bu uykunun yüz yıllar sürdüğü söylenir. Ayetin tam açıklaması şu şekildedir: "*Onlar mağaralarında dokuz fazlasıyla üç yüz yıl kaldılar.*" (el-Kehf,18/25). Bu gençlerin tam olarak kaç kişi oldukları bilinmemekle beraber bazı rivayetlerde yedi kişinin oldukları söylenir. Bu kişiler: Yemliha, Mislina, Mekselina, Mernuş, Debernus Sazenuş, ve Kefeşetayuş olarak anılmaktadır. Ayrıca yanlarında Kitmir adı verilen bir köpekleri de bulunmaktadır. Yemliha ile beraber mağaraya gelen kişiler, içeride altı gencin namaz kıldığına şahit olurlar ve Yemliha da dışardakileri bırakarak mağaraya girer. Sonra yedisi de görünmez olurlar (Kur'an-ı Kerim, 293-294), (Ersöz, 1991, s.77).

Beyaz Çarşı (Kırk Kaşık Bedesteni)

Tarih boyunca büyük bir siyaset ve ticaret merkezi olan Tarsus'un önemli yapıtlarından birisi olan Kırk Kaşık Bedesteni, 1579'de Ulu Camiiyle beraber Ramazanoğlu İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. İlk dönemlerde medrese ve aşevi olarak, cumhuriyetten sonra 1954 yılındaki restore çalışmalarının ardından da kapalı çarşı şeklinde kullanılmıştır. Bedesten geçmişte Beyaz Çarşı olarak bilinmiştir. Dikdörtgen bir plan şeklindeki bedesten, dış cephede bulunan friz süsleri olarak yapılan motiflerin görünümü sapsız kaşıkları andırdığı için bedesten halk tarafından Kırk Kaşık adını alıyor (Ener, 1986, s.91-92). Kesme taştan yapılan bedesten 7 kubbeli olup 21 odadan oluşmaktadır. Orta kubbede aydınlatma feneri yer alır. Doğu ile batı yönlerinde iki kapısı bulunmaktadır. Her iki kapıdan girilen binanın içerisinden iki merdiven ile çıkılabilen iki kule ve batı tarafındaki dış cephede bulunan iki odayla beraber toplam 25 odalı olmaktadır. 2005'de Tarihi Kentler Birliği tarafından düzenlenen ve "Proje Yarışma Ödülü"nü alan bedesten 2006 yılında turizm sektöründe gelişme gösterebilmesi için Tarsus Belediyesi gerek tanıtımlarda gerekse de kültürel ve sosyo-ekonomik alanlarda katkı sağlayabilmek amacıyla buradaki dükkânları kiralamıştır. Günümüzde bedesten içerisinde faaliyet yapan işyerlerinde başta yerel el sanatlarına ait ahşap, seramik, bakır, deri, gümüş, dokuma gibi hediyelik eşyalar, yöreye özgü yiyecek ve içecek, Tarsus tarihine, kültürüne ve toplumsal yaşamına özgü yayınlar satılmaktadır (Ürgenç, 2014, s.291-293).

Ulu Cami

Camii, Tarsus'un Nur Mahallesiinde bulunmakta olup 1579'da Ramazanoğlu Piri Paşa oğlu İbrahim Bey'in St. Pier Kilisesinin kalıntıları üzerine yaptırılmıştır. Cami-i Nur ya da Cami-i Kebir isimleri ile de bilinmektedir. Bu sebepten dolayı bulunduğu mahalleye Nur Mahallesi denilmiştir. Camii tamamı ile kesme taştan yapılmıştır. Dikdörtgen şeklinde bir planla yapılan Camii, 13X47 metre boyutlarındadır. Osmanlı-Selçuklu tarzında tek bir şerefeli olan minaresi bulunmaktadır. Kuzey yönünde bulunan taç kapıdan camiye girilir. Mermer süslemeler farklı kültürlerden esinlenilerek yapılmıştır. Taç kapı mimari özelliği, Memlük yapıda siyah ve beyaz renkli mermerlerle süslenmiştir. Baklava dilimi şeklinde doğu batı istikametindeki sütunlar üzerinde 16 kubbeli ve revaklı avludan ibadet mekânına 5 kapı ile girilmektedir. Cami içinde doğu yönünde batıya doğru üç nef ile bölünmüştür. Mukarnaslı mermerden yapılmış mihrap, klasik Osmanlı tarzında yapılmıştır. Camii iç mekanındaki sütunlar "İran Kemerli" adı verilen yarı sivri olan kemerlerle bağlanmıştır. Camii süslemesindeki ana malzeme mermerdir. Mahfil, mihrap ve minber de mermerden yapılmıştır. Camiinin doğu duvarına yapışık olan türbede Halife Me'mun'un, Lokman Hekim'in ve Hz. Şit 'in sandukaları yer almaktadır (Cangül 2021, s.85).

Kleopatra Kapısı (Deniz Kapısı, İskele Kapısı)

Roma İmparatorluğunun büyük imparatorlarından olan Caesar, MÖ 47 yılında Tarsus'a dinlenmeye gelir. Bu olayın üzerinden 6 yıl geçtikten sonra Mısır'dan önemli bir konuk Tarsus'a gelir. Bu konuk Erguvan renkli atlas kumaştan yapılmış yelkenleri, gümüş kürekleri, altın yaldızlı gövdesi olan gemi ile kraliçe Kleopatra'dan başkası değildir. Romalı bir kumandan ve Kleopatra'nın sevgilisi olan Marcus Antonius, güçlü surları olan bu ünlü kentte O'nu karşılayacaktır. O dönemlerde Tarsus zaten siyasette, ekonomide ve düşünce tarzında şöhreti ile

anılmakta idi. Bu kudreti fak eden Antonius, Tarsus'u çok kısa bir sürede geliştirerek Roma İmparatorluğunun Doğu kanadında yönetilen askeri bir merkez haline getirir. Antonius, Kleopatra'nın gelişi için zamanın limanı Gözlükule'de bir tören düzenler. Açık ve masmavi gökyüzünün olduğu günde Kraliçe Kleopatra da Deniz Kapısından girip Tarsus'a gelir (Öz, 1998, s.103-105). Tarsus'taki buluşma, girişteki taş kemerli Kleopatra Kapısında gerçekleşmiştir. Ama Tarsus'taki bu buluşma, Antonius'un arkadaşı olan Quintus Delliüs'ü, Kleopatra'nın Cassius'a yardımlar yaptığı konusunu öğrenmek için Mısır'a göndermesiyle gerçekleşecektir. Antonius'un bahanesi de Roma'daki iç savaş sırasında yapılan sözde yardımları sorgulamaktır. Ama asıl amaç, Octavianus'a karşı kraliçe Kleopatra'nın desteğini almaktır. Ancak Tarsus'un romantik ve büyümlü ortamında gerçekleşen bu yıldırım aşkı, her ikisi için de hayatın anlamı ve hayatın merkezi haline gelir.

Kraliçe hediyelerini, paralarını, değerli süs eşyalarını alarak, büyük bir gemi filosunun eşlik ettiği altın yaldızlı gövdeli, erguvan renkli yelkenleri, gümüş kürekleri olan muhteşem saltanat kayığı ile süzülerek Cydnos (Tarsus Çayı) ırmağı içlerine doğru ilerler ve Deniz Kapısından geçip o dönemlerde Kilikya'nın başkenti Tarsus'a girer. Kayıktan tütsülerin saldığı güzel kokular bütün kıyılara yayılır. Halkın büyük bir kısmı nehrin ilk bölümünden başlayarak kıyının her iki tarafında kraliçeye eşlik ederken, halkın diğer kısmı da bu manzarayı görebilmek için koşarak gelirler. Kraliçe Kleopatra o gün yalnızca Tarsus Limanına demir atmamıştır. O gün Antonius'un kalbini de demirlemiştir. Antonius kraliçeye akşam yemeğine gelmesi için bir ulak gönderir. Kraliçe ise haberciyile Antonius'un, yanına gelmesinin uygun olacağını iletir. Böylelikle Antonius, nezaketi ve dostça duyguları bir an önce kraliçeye sergilemek için, onun isteğine uyup yanına gider. Kleopatra göz kamaştarak kadar güzel ve hiç bir kadın ile kıyaslanamayacak olağanüstüdür (Öz, 2012, s.48-51). Konuşmasının akıcılığı, güzelliğiyle birleştiğinde Antonius, Kleopatra'dan hiç düşünemediği kadar çok etkilenmiştir. Kleopatra ile Antonius bir yıla yakın Tarsus'ta kalırlar. Tarsus halkı da misafirlerine büyük hayranlık ile misafirperverliklerini gösterir. Antonius ile Kleopatra aşkı zamanla tutkuya dönüşür. (Öz, 2012, s.46).

Kleopatra Kapısı, ayakta kalan tek antik kent kapısıdır. Kapı, Bizans döneminde yapılmıştır. Kent surlarının Adana Kapısı, Dağ Kapısı ve Deniz Kapısı (Kleopatra Kapısı) varmış (Ökten, 2021, s.134).

Evliya Çelebi yazmış olduğu seyahatnamesinde Tarsus'tan söz ederken, bu kapıya "İskele Kapısı" demiştir. Kesme taşlardan ve horasan harcından yapılmış olan kapının kemeri at nalı biçiminde yüksekliği 6.17 metre ve derinliği 6.18 metredir (Çelebi, 2023, s.287). 18. yüzyılın sonlarına dek oldukça sağlam olan surlar, 1835'de Mısırlı İbrahim Paşa tarafından yıktırılmıştır. Yalnızca iki ayaküstünde bulunan ve Kleopatra Kapısı olarak isimlendirilen Deniz Kapısı kalmıştır. Restore edilmesine rağmen kapı aslından farklı bir yapıya büründürülmüştür (Uğuz&Öz, 2012, s.76).

Tarsus Onur Yazıtı

Özgürlük Yazıtı adı da verilen Onur Yazıtı 1982 yılında Kleopatra Kapısının kuzey tarafına, St Paul Kilisesinin bahçesine yerleştirilmiştir. Daha önceleri Yeni Hamam duvarlarında yer alan yazıtta bazı eserlerde Tarsus Kitabesi de denilmektedir. Yazıt MS 245'li yıllarda Roma İmparatoru Syerus Alexander Dönemine aittir. Bir heykele ait kaide şeklinde kullanılan kitabe, 1.45 m boyunda ve 52 cm enindedir (Cangül, 2021, s.88-90).

Kubat Paşa Medresesi

Kubat Paşa tarafından 1557 yılında kesme taştan yaptırılmıştır. Batı tarafında, dışa taşan bir giriş bölümü vardır. Girişte bulunan eyvanın karşı tarafında dört basamak ile çıkılabilen asıl eyvan bulunmaktadır. Asıl eyvanın üzeri pandantifler vesilesiyle ana duvara işlenen kâgir ile örtülüdür ve güney tarafında mihrap vardır. Geniş eyvan ile asıl eyvanın yanlarındaki odaları manastır tonozuyla örtülmüştür. Avlunun hem kuzey tarafında hem de güney tarafında öğrenci odaları bulunur (Ener, 1986, s.89). Medrese, bugün Tarsus Müzesine dönüştürülmüştür.

Makamı Şerif Camii ve Daniyal Peygamber Kabri

Makamı Şerif Camii, 1857 yılında kent merkezinde yapılmıştır. Camii yeni ve eski bölümlerden oluşmaktadır. 22 X 23 metre boyutundaki tek sıralı sütun yapıdan oluşan yapıdan camiye giriş sağlanmaktadır. Caminin mihrabı sade ve düzdür. Camiinin doğu tarafında Daniyal Peygamber'e ait kabir bulunmaktadır. Bu sebeple camiye "Makam Camii" denilmektedir. Tarsus, bir evlialar kentidir ve Daniyal Peygamber'in kabrinin burada bulunması, Tarsus için çok önemli bir turizm ve kültür potansiyelidir (Ener, 1986, s.93).

Daniyal Peygamber, MÖ 7. yüzyıl dolaylarında Babil Kralı I. Nebukadnesar ile çağdaştır. Daniyal Peygamber, Babil'de esir olan Yahudileri, gösterdiği kehanetleriyle kurtarmış olan bir peygamberdir. Söylentiye göre; kral, rüyasında İsmailoğulları soyundan gelecek bir erkek çocuğun kralın tahtını sarsacağını görmesinden dolayı, İsmailoğullarının doğan tüm erkek çocuklarının öldürülmesini emretmiştir (Cangül, 2021, s.56-57).

Mehmet Felah Türbesi

Tarsus'u Ermenilerden 1342 yılında alan ve şehit düşen Harzemli Felah'ın oğlu Nurettin'e ait olan türbe Osmanlı Padişahlarından II. Abdulhamid tarafından 1903 yılında inşa edilmiştir. Demirkapı mahallesindeki Demirkapı Camiinin içinde yer almaktadır. Mehmet Felah Türbesi moloz taşlardan yapılmış ve günümüzde herkes tarafından ziyaret edilen bir türbedir. (Uğuz ve Öz, 2012, s.62). Hala halkımız bu türbede mum yakar ve adak adar.

Roma Yolu

Roma yolu, Tarsus merkezde MS 1. yüzyılda yapılan antik bir yoldur. 1993 yılında Tarsus meydanının yeniden düzenlenmesi, otopark ve yeraltı çarşısının inşa edilmesi amacıyla yapılan kazılar sırasında bulunmuştur. Antik yol dışında bulunan önemli tarihi eserler şu anda Tarsus Müzesinde sergilenmektedir. Tarsus'taki surların içinde deniz kapı ve dağ kapı girişlerini birbirlerine bağlayan, kentteki önemli yollardan biridir. Bu yoldan Roma İmparatoru Sezar, Hadrian, Mısır Kraliçesi Kleopatra, Marcus Antonius, Augustus, Cicero gibi tarihi önemi olan karakterler geçmiştir (Aydın, 2013, s.222).

Yol üzerinde kimi yerlerde tekerlek izleri görülür ki bu da caddenin kent içi ulaşımında yoğun şekilde kullanıldığını gösterir. Yapılış tarzı yolun önemli olduğunu da anlatmaktadır. Genişliği 6.5 metre olan yol, o bölgede hiç bulunmayan volkan bazalt taşlardan inşa edilmiştir. Balıksırtı şeklinde düzenlenen taşların hemen yanbaşıda genişliği 1.5 m, derinliği de 70 cm olan kanalizasyon sistemi de bulunmaktadır ki bu yapı antik dünyadaki en eski kanalizasyon yapılarından biri olduğu göstermektedir. Yolun sağında ve solunda forum denilen o zamana ait mağazaların kalıntıları görülmektedir (Pekman, 2018, s.264).

Yine yol kenarında sütundan yapılan bir cadde ile bir Roma evi kalıntısı da bulunmaktadır.

Saat Kulesi

Ulu Camii'nin kuzeydoğu yönünde yer alan ve inşası için o dönemin Tarsus Kaymakamı Ziya Bey'in teşvik ettiği kule 1894 yılında Frengülüs Köyünden Feyzullah AYKUT tarafından, 25 bin kuruş harcanarak saat kulesi yapılmış ve Avrupa'dan büyükçe bir saat getirtilmiştir. Kule sekizgen gövdeli olup 10 m yüksekliğindedir (Öz, 1998, s.107).

Şahmeran Söylencesi ve Eski Hamam

Yeni Vakıf İşhanı yanında, Roma döneminde temeli atılmış ama Ramazanoğulları zamanında yapılmış bir hamamdır. Altından Geçme'nin bir uzantısı ve kapının yakınındaki kitabede 1873 yılında yenileme işlemi yapıldığını belirtir. Mitolojik Yılanların Padişahı olan Şahmeran'ın bu hamamda kesildiğine, kanının da bu hamamın bütün duvarlarına sıçradığına inanılmasından dolayı "Şahmeran Hamamı" adı da kullanılmaktadır. Planı dört eyvanlı olan hamam, yapılan tadilatlar ile eski halini kaybetmiştir. Havlet ve sıcaklık bölümlerinden oluşur. Halkın şahmeran olarak adlandırdığı hamam, kuzey güney yönünde olup dikdörtgen bir plana sahiptir. Duvarları moloz taştan örülen yapı genel itibarla Türk hamamı özelliği göstermektedir.

Ilıklık, sıcaklık, soyunma yeri ve külhan bölümlerinin üzerinde kubbe bulunmaktadır. Bununla birlikte 10 adet ahşap loca ve sonradan etrafı beton ile çevrili olan ortada bir havuz bulunmaktadır (Çıblak, 2007, s.186).

Binlerce yıl önceydi ve yedi katlı yerin altında, Tarsus'ta yaşayan onlarca yılan vardı. Meran ismi verilen yılanlar, akıllı ve o kadar da şefkatliydi. Barış içerisinde yaşarlar ve kraliçelerine Şahmeran denirdi ki genç, güzel bir kadındı Şahmeran. Efsaneye göre, O'un gören ilk kişi Cemşab oldu. Cemşab, geçimini odun satarak kazanan fakir bir aile oğluydu. Birgün Cemşab ile arkadaşları içi bal dolu mağara keşfederler. Balı çıkarması için arkadaşları Cemşab'ı aşağıya indirir ve paylarına daha fazla bal düşsün diye O'nu bırakıp kaçarlar. Cemşab ise mağarada ışığı fark ettiği bir delik görür. Cebindeki bıçakla deliği büyüttüğünde hayatı boyunca göremediği kadar güzel bir bahçeye girer. Burada eşi ve benzeri olmayan çiçeklerin ve etrafında çokça yılanın olduğu bir havuz görür. Havuzun başında tahtta süt beyazı vücutlu güzel bir yılan oturmakta idi. Şahmeran izlendiğini fark etti ama Cemşab, Şahmeran'ın güvenini kazanır. Cemşab bu sayede çok uzun yıllarca bu bahçede yaşadı ve yıllar sonra Cemşab ailesini özlediğini söyleyerek gitmek için Şahmeran'a yalvarır. Bunun üstüne Şahmeran da kendisine izin vereceğini ama yerini kimselere söylemeyeceğine söz vermesini ister. Cemşab, Şahmeran'a söz verir ve ailesine kavuşur. Uzun yıllar boyunca verdiği sözde durup Şahmeran'ın yerini kimselere söylemez. Günün birinde padişah hastalanır ve vezir, hastalığının çaresinin Şahmeran etinden yemesi gerektiğini söyler ve tüm ülkeye haber verilir. Cemşab atıldığı kuyunun yerini gösterir ve Şahmeran bulunup buradan dışarı çıkartılır. Şahmeran Cemşab'a dönerek: "Beni toprak kapta kaynat ve suyu vezire içir, etimden de padişaha yedir" demiş. Şahmeran'ın dediği yapılır. Vezir suyu içerek ölür, padişah da eti yiyerek iyileşir ve Cemşab'ı vezir yapar (Çıblak, 2007, 186-187).

Efsaneye göre yılanlar, Şahmeran'ın öldürüldüğünü bilmemektedirler ve bir gün öğrenirlerse işte o gün tüm yılanlar tarafından Tarsus istila edilecektir (Ersöz, 1991, s.92).

Nusret Mayın Gemisi

Adını ilkokuldan hepimizin bildiği ve Çanakkale Zaferi'ne ismin veren gemidir. Nusret Mayın Gemisi şu anda Tarsus'ta aynı adı taşıyan parkta sergilenmekte olup parkta yalnızca gemi değil Çanakkale Savaşı hissini yaşatacak onlarca detay bulunuyor. Bunlardan bazıları; Seyit Onbaşı Heykeli, Dur Yolcu ve Çanakkale Şehitlerine şiirlerinin kitabeleri ve balmumu heykeller gibi dönemin atmosferini bütün ziyaretçilere hissettiriyor. Nusret Mayın Gemisi, Alman yapımıdır ve 1911 yılında Kiel kentinde imal edilmiştir. Dönemin müttefiki olmaları sebebiyle 1913'te Osmanlı Devleti'nin donanmasına satılmış ve 1914 yılında da Çanakkale bölgesine görevlendirilmiştir. Çanakkale Deniz Zaferindeki öneminden dolayı bütün dünya Nusret Mayın Gemisini tanımaktadır (Uğuz ve Öz, 2012, s.71).

1955 yılında ordu görevi biten Nusret 1962 yılında özel bir işletmeye satılarak kuru yük taşıyan bir gemi olarak kullanılmıştır. 1990 yılında Kıbrıs'a giderken batan gemi 1999 yılında o gemiye ilgi gösteren gönüllüleri tarafından gerçekleştirilen uzun çalışmalarla çıkarıldı. Mersin Limanına getirilerek kaderine terk edilen gemiyi Tarsus Belediyesi, Tarsus'a getirip geminin aslına sadık kalınacak şekilde restore etti ve 2003 yılında aynı isimli parkta sergilemeye başladı (Öz, 2012, s.59).

Sonuç ve Öneriler

Tarsus, Hristiyan tarihiyle ve erken Hristiyanlığı yaşayan bir müze konumundadır. Şehrin Aziz Pavlus döneminden bugüne kadar uzanan yolculuğu içerisinde tüm dinlerin tesiri görülmektedir. Tarsus onlarca etnik millete, farklılığa evsahipliği yapmanın yanında, bu medeniyetlerin kalıcı mirası şeklindedir. Tarihi mekânlar, zengin sosyo-kültürel miras ile sürekli devamlılık gösteren bilimsel araştırmalar açısından zengin bir yapıya sahiptir.

Tarsus, her köşesinden derin bir tarih fışkıran eşsiz bir yerdir. Tarsus'ta kişi, efsaneleri dinlediği zaman hayallere dalar, Kleopata ile Antonius'un aşkını düşünerek bu yerlerde kendine bir pay çıkarır. Tarsus'ta kutsal mekânları dolaşırken manevi duygular yoğunlaşır. Zamanda

yolculuk yapmak ve tarihi yerinde hissetmek isteyenlerin mutlaka ilk durağı olması gereken bir şehir.

Tarsus, Anadolu'da ilk yerleşim merkezlerinden biri olma kimliğiyle Klikeya'nın merkezinden sekiz bin yıl öncesine kadar giden bir mazi. Tarihin derinliklerine açılan sokakları atılan her adımda yaşanmış olayların izini içeren kadim bir kenttir. Kötü emelliler için zehirken iyilere şifa ve bu dünyayı daha çok yaşanabilir bir yere çevirebilecekler için bilgelik manasındaki Şahmeran Efsanesi'nin yaşandığı toprak. Antik Çağ'ın büyük tapınağı Donuktaş Mabedi ve putperestliğe itirazlarından ötürü mağarada 300 yıl uyduğu söylenen Ashab-I Kehf Mağarası, Peygamberimizin müezzini Bilal-I Habeşi'nin mescidi ve makamı, Danyal Peygamber'in yaşadığı zorlukları ve kabri, İncil'in yazarlarından Aziz Pavlus'un yaşadığı kent, Hristiyanların hac mekânı olan aynı isimli kilisesi ve kuyusu bu topraklarda bulunmaktadır. Dünyadaki ilk coğrafya filozofu Strabon (MÖ 64 - MS 24) 'un yaşadığını şehir (Pişmanlık, 2009, s.98).

Tarsus, Malazgirt'i açılan büyük bir kapı olarak kullanıp Anadolu'ya vatanım diye gelen Türkler ve aynı düşünceyle fütühat dönemi gazisi Kutalmışoğlu Süleyman Şah önderliğinde 1082 yılında Kleopatra kapısından feth edilir (Bilgili, 2001, s.83). Tarsus (Berdan) Çayı'nın hayat verdiği bu verimli topraklarda kurulan şehirde, Çanakkale Savaşı sırasında kocaman yüzen kale şeklindeki gemileri birer birer suya ve tarihe gömen Nusret Mayın Gemisi ile şehre girişte bizleri selamlamaktadır.

Tarsus, gönlü zenginliklerle dolu olan vatanseverlerin memleketidir. Kurtuluş Savaşında, batı cephesindeki askerlerimizin ihtiyaçları için günün yirmi dört saatinde fabrikasını çalıştıran hatta karşılığında bir tek kuruş almayan ve bu sebeple "Dokur" soyadını alan Rasim Bey'in memleketidir.

Tarsus'a özgü kahve yudumlanırken, suyunun sesi ve suyun serinliği ile yorgunluk atılabilecek olan Tarsus Şelalesi'nde gün içerisinde dört mevsimi bir anda yaşamınıza vesile olacak yaylaları ile nasırlı ellerin verimli toprakları işlediği, her mevsim gezilesi ve görülesi antik ve medeni bir şehirdir, Tarsus.

Kaynakça

- Aydın M. (2003). Antakya ve Tarsus eksenli ilk dönem hıristiyanlığına bir bakış, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(15), 5-16.
- Bilgili, Ali Sinan (2001). *Osmanlı döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri* (Sosyo-ekonomik tarih), Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Cangül C. (2021). *Bilal-i Habeşi Makamı ve Mescidi, kültür envanteri*, 13 Nisan 2021, <https://kulturenvanteri.com/yer/?p=5245>. (erişim tarihi, 11.06.2024).
- Çelebi, E. (2023). *Seyahatname*, Kabcacı Yayınevi.
- Çıblak, Y. D. (2007). Tarsus kültürünün tanıtımında Şahmeran efsanelerinin önemi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 185-196.
- Ener, K. (1986). *Tarih boyunca Anadolu ovasına (Çukurova) bir bakış*, Kayı Yayıncılık.
- Erhat A. (1972), *Mitoloji sözlüğü*, Remzi Kitabevi.
- Eriñç S. & Bener M, (1961). Türkiye'de uzun süreli iki yağış rasadı: İstanbul ve Tarsus, *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, VI/12, 100-116.
- Ersöz, İ. (1991). *Ashab-ı Kehf, İslam Ansiklopedisi, C: III*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Jones H. L. (1917). *The geographny of Strabo*, William Heinemann, G.P. Putnam's Sons.
- Ökten A. İ., (2021), *Mitoloji ve tıp*, Akademisyen Kitabevi.
- Öz H. (1998). *Bilinmeyen Tarsus*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öz H. (2012). *Tarsus tarihi*. Özgür Ofset Matbaa Basım ve Yayıncılık.

- Pişmanlık U. & Korođlu B. (2012). *Gezginlerin gözüyle Tarsus*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Pişmanlık U. (2009). *Antik ađ'da Tarsuslu filozoflar*. Mozaik Yayınları.
- Pekman A. (2012). *Antik Anadolu coğrafyası / Strabon-geographika*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Poş A. (2005). Osmanlı döneminde Tarsus (1516–1923), *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (ÇÜİFD), 5(1), 243.
- Prokopius. (ev: Orhan Duru, 2011). *Bizans'ın gizli tarihi*. Türkiye İř Bankası Yayınları. .
- Sayar M. H. (2009). *Kilikya yüzey araştırmaları*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 23. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1. cilt, 30 Mayıs-03 Haziran 2,,5 içinde (s.2-13). Antalya/Türkiye.
- Strabon. (ev: Adnan Pekman, 2018). *Geographika*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- şenesen, R. (2004), *Pagandan hıristiyanlık ve müslümanlığa bir inanç merkezi: Ashab-ı Kehf ve günümüzde Tarsus Ashab-ı Kehfte Hidrellez şenlikleri*. Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri 23-27 Eylül 2002 içinde (s. 1023-1040). Mersin/Türkiye.
- Tarsus Kaymakamlığı, <http://www.tarsus.gov.tr/roma-hamami-altından-gecme---kemer-alti> (erişim tarihi, 30.05.2024).
- Uğuz, S. & z H. (2012). *Osmanlı arşivinde Tarsus*. Özgür Ofset Matbaacılık Basın ve Yayıncılık.
- nal, A & Girginer, K. S. (2007). *Kilikya-Çukurova ilkçağlardan Osmanlılar döneminde kadar Kilikya'da tarihi coğrafya*. Tarih ve Arkeoloji Yayınları.
- Ürgenç, O. (2014), *Çukurova'nın Kaleleri*, Ulusoy Matbaası.
- Zoroğlu, L. (1995). *Tarsus; Tarihi ve Tarihsel Anıtları*, Kemal Matbaası.